

Обобщени изводи на Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори от докладите на одитните комитети за 2018 г.

През периода се наблюдава известно ускоряване на овладяването от одитните комитети (ОК) на техните функции и отговорности. Голяма част от ОК започват да работят все по-регулярно, нараства тяхната роля при подбора и назначаването на регистрираните одитори, както и при одобряването на предоставяните от одиторите допълнителни услуги, различни от задължителния финансов одит. Същевременно процесите на овладяване на функциите и отговорностите на ОК не са повсеместни, не протичат равномерно във всички сектори и като цяло се запазва значима дистанция между постигнатите резултати и обществените очаквания.

Работата на Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори (КПНРО) по наблюдението и оценката на резултатите от дейността на ОК продължава да се затруднява от проблеми в комуникацията между комисията и комитетите. Вече втора година от въвеждане на законово изискване за годишно докладване на ОК пред КПНРО, то не се изпълнява за твърде голяма част от предприятията от обществен интерес (ПОИ), а в много от случаите не се прави качествено. Комисията счита, че преодоляването на този проблем изисква преди всичко:

- Рязко и значително повишаване на методическата и консултативна роля на КПНРО за подобряване разбирането на ОК за техните задачи, права, отговорности и механизми на функциониране. Комисията изоставя в овладяването на тази своя нова функция. Необходимо е дейността за това да стане неразделна част от годишното планиране на КПНРО.
- Нарастване на отговорността на председателите на ОК при годишното докладване за резултатите от тяхната дейност и комуникацията с комисията. Налице е потребност от въвеждане на законова възможност за санкциониране на председателите на ОК при пренебрегване на законови изисквания за докладване пред КПНРО.
- Доуточняване на законовите норми за изграждане на ОК и съответно докладване пред комисията на пенсионни фондове, борсово търгувани фондове, част от борсово търгуваните дружества и др..

Все още около една пета от ОК провеждат не повече от три заседания годишно, което поставя под съмнение техните възможности да обхванат в пълнота своите задължения, в т.ч. по водене на процедури за подбор и избор на одитори, обсъждане на допълнителните доклади на одиторите към тях и исканията им за предоставяне на допълнителни услуги, наблюдение на системите за финансово отчитане, вътрешен контрол и вътрешен одит и др.. Това налага, при своето наблюдение, КПНРО да обърне специално внимание на резултатите от дейността на тези ОК.

По-малко от една десета от ОК работят в състав под 3 човека, което е изключение от общоустановената практика. Заслужава обаче да бъде очертана ясна рамка за числеността на комитетите, като бъде обмислена допустимостта от редукия на състава на ОК само в по-малките предприятия, такива в ликвидация, с отнети лицензи и др., с оглед на това да не придобие в бъдеще масово прилагане.

Вече е постигната значима роля на ОК в процедурите за подбор и избор на регистрирани одитори. Само в около дваайсет на сто от случаите процедурите за подбор не са изпълнени от ОК, като в единични случаи одиторите не са избрани по препоръка на ОК (което, независимо от причините, е нарушение на закона). Преобладаващият брой ОК и ПОИ продължават да подкрепят по-краткосрочни мандати на регистрираните и на отговорните одитори (1-2 г.). Същевременно чуждестранната и българската практика показват, особено в по-големите предприятия, че това не създава достатъчно добри предпоставки за повишаване качеството на одита и го оскъпява. Само в незначителен брой случаи ОК са предлагали продължаване на мандата след неговото приключване, без провеждане на нова процедура за подбор. Отделни ОК посочват мандати, които не съответстват на законовите ограничения за тяхната продължителност. Случаите на неспазване на закона, както и големият относителен дял на ОК, които не са включили отговори на тези въпроси в своите доклади, показва необходимост от допълнителни разяснения по тях от КПНРО.

Около една пета от ОК са одобрили предоставянето от одиторите на допълнителни услуги, различни от задължителния финансов одит. Единични са случаите, в които са установени заплахи за независимостта и са изискани предпазни мерки, в т.ч. контрол на качеството от друг одитор. Алтернативното докладване пред КПНРО за всяка конкретна услуга, както от ОК, така и от одиторите, обаче показва, че в редица случаи ОК са могли да подхождат по-предпазливо към оценката на характера и съдържанието на допълнителните услуги и прилагането на предпазни мерки. Това отново изисква от КПНРО целенасочени действия за подпомагане на ОК за по-информираното осмисляне на тяхната роля и отговорност в това отношение. Същевременно следва да бъде решен въпроса за улесняване на ОК при текущото докладване на разрешените допълнителни услуги и превръщането му в единствен източник на информация за КПНРО във връзка с тях, без това да ангажира годишното докладване.

Все още не са създадени достатъчно масово организационни предпоставки за пълноценна комуникация на ОК с одиторите. В около една пета от случаите ОК са провели не повече от една среща с одиторите, което очевидно не им дава възможност за проследяване на различните фази на одита и задълбочена преценка за неговите резултати. Около една пета от ОК посочват, че или не са обсъждали ключови одиторски въпроси с одиторите, или не дават отговор на този въпрос. Близко една трета от ОК не отговарят на въпроса дали са разглеждали допълнителен доклад на одиторите до тях, като има и единични случаи, в които те декларират, че не са получавали такъв доклад, което е нарушение на закона.

Налице е потребност от допълнително подобряване и на комуникацията на ОК с ръководството и лицата, натоварени с общото управление на предприятията, по въпроси от компетенциите на комитетите. Около една четвърт от ОК са провели не повече от една среща с тях относно резултатите от задължителния финансов одит и достоверността на финансовите отчети. По-малко от една пета от ОК са провели срещи във връзка със слабости и препоръки към системите за финансово отчитане, вътрешен контрол и вътрешен одит. Това очевидно се дължи на недостатъчно активната позиция на комитетите за подобряването на тези системи. По малко от една десета от ОК са имали препоръки за усъвършенстването на вътрешния контрол и управлението на риска и двойно по-малко – към вътрешния одит.

Констатациите на КПНРО от годишното докладване на ОК водят до извода за необходимост от някои срочни мерки за подобряване на текущото състояние:

- Изготвяне от КПНРО и разпространяване сред ОК на подробни и практически ориентирани указания за тяхната дейност.
- Провеждане на срещи на представители на комисията с ОК, преимуществено на секторен принцип.
- Промяна на формата и начина докладване на ОК пред КПНРО, чрез създаването на нови информационни системи за годишно докладване и докладване за одобрения на допълнителни услуги от одиторите.
- Допълване на въпросника за годишното докладване на ОК с въпроси не само за количествени, а и за качествени оценки на комитетите за дейността на одиторите: напр. за достатъчността на използваните от тях времеви и човешки ресурси, за тяхната обективност и независимост, за комуникациите им с комитета, с ръководството и лицата, натоварени с общото управление и др..
- Създаване на техническа възможност за онлайн комуникация между ОК и КПНРО за задаване на въпроси и получаване на отговори относно дейността на комитетите.
- Създаване и поддържане от КПНРО на регистър на одитните комитети.

Процесът на утвърждаване на мястото и ролята на ОК, на техните комуникации с органите на ПОИ, одиторите и КПНРО, като цяло за страната е в своята начална фаза. Въпрос на разбиране, убеденост и отговорност на тези четири страни е тя да бъде извървяна по-бързо и с по-полезен ефект за ПОИ и тяхната публична отчетност пред обществото.